

Spiegel in Spiegel

Vernissage Bruno Van den Bossche (1966-2007)

Stadhuis Damme 1 juni 2013

Mark Kinet

De familie van Bruno heeft met veel liefde deze mooie tentoonstelling georganiseerd in het Stadhuis van Damme. Hij heeft als titel '*Spiegel in spiegel*'. Ik zal dan ook enkele gedachten formuleren over het statuut van deze spiegel. Vooral zal ik echter iets vertellen over Bruno zelf. Drie woorden komen daarbij spontaan voor de geest. Het ludieke, het luciede en de lach. Het gaat dus over '*Elle elle elle et lui*'.

Kunst wordt vaak met een spiegel vergeleken. Frank Vande Veire heeft het over '*Als in een donkere spiegel*', Marc Verminck over '*Comme un miroir brisé*.' Als een gebroken spiegel. Volgens de Franse filosoof Alain zijn alle kunsten als spiegels waarin de mens iets van hemzelf dat hem onbewust was kent en herkent.

Voor Hegel is filosofie '*Ihre Zeit in Gedanken erfasst*'. Onze tijd in gedachten bevat. Maar ook kunst houdt niet alleen ons maar evenzeer onze tijd een spiegel voor. Volgens Kafka is kunst zelfs een spiegel die vooruitloopt zoals een uurwerk.

In onze psychologie zijn spiegel en spiegeling essentieel. De spiegel geeft ons de illusie dat we samen hangen, dat we heel zijn, maar hij leidt bij nader toezien ook tot ontdubbeling en vervreemding. Elke bespiegeling is resultaat van deze verdeeldheid. In de ander maar ook in het kunstwerk kunnen we gedachten, gevoelens of impulsen herkennen. Zo ontdekken we de waarheid over onszelf doorheen de ander.

Anderzijds staat bijvoorbeeld de psychoanalyse sceptisch tegenover de spiegel die ze immers als bron van miskenning of gezichtsbedrog beschouwt. Samenhang en identiteit zijn voor haar fictie, een fata morgana. Gaat het niet vooral over wat *niet* in de spiegel te zien is? Eigenlijk begint de reis pas voorbij de spiegel.

In '*Alice in wonderland* of '*Through the looking glass*' leidt Lewis Carroll ons aan gene zijde van de spiegel. Het is een wereld waar de wetten van ruimte en tijd niet geleden, waar *humpty dumpty* evenals andere personage uit de *nursery* (!) *rhymes* regeren. Je hoeft m.i. geen Sherlock Holmes te zijn om in dit wonderland het onbewuste *avant la lettre* te herkennen.

Dan het ludieke. Als ik aan Bruno denk zie ik hem spelen. Spelen met lijnen, spelen met kleuren, spelen met woorden en met ideeën. Ik zie hem als homo faber en homo ludens. De schepper en de speler.

En wat is het spel? Het spel is een mentale maar ook een fysieke activiteit waarbij het kind opgaat in zijn innerlijke of fantasiewereld en waarbij voorwerpen en fenomenen getransformeerd worden door angsten, verlangens enzovoort. Het spel opent een derde weg

tussen verdringing en sublimatie in. Spelen is voorwaarde voor emotionele groei en ontwikkeling. Het kind onderhandelt in een imaginaire ruimte tussen binnen en buiten, plezier en realiteit, het reële en het symbolische. De fantasie wordt ernstig genomen, is affectief geladen en is afgebakend van de realiteit. De adolescent *fantaseert* dan in plaats van te spelen. Hij speelt met wat men mentale objecten noemt: ideeën, woorden en andere spelereien (ik schreef eerst ‘verkeerdelijk’ spiegeleieren).

Vervolgens het lucide. Want als ik aan Bruno denk herinner ik me vooral zijn geestigheid, zijn luciditeit. Hij was scherpzinnig en snel, produceerde bij de vleet verrassende gedachten. In het Engels spreekt men van *wit* en in het Duits van *Witz*: de grap. Lieven de Cauter introduceerde in dit verband een neologisme dat bij Bruno goed van pas komt, namelijk ‘*ludiciteit*’ als samentrekking van het ludieke en het lucide.

Kunst en geestigheid mogen niet gemaakt overkomen. Allebei wortelen ze in een gave van moeder natuur die niet kan onderwezen worden. Ze zijn oorspronkelijk en communicatief en genereren onmiddellijk algemene instemming. Ze dienen zich als bewust voor te doen, zonder dat ze kunnen herleid worden tot een soort technische prestatie. De overeenstemming tussen natuur en geest moet immers natuurlijk overkomen. Belangrijk ingrediënt is de verrassing. Beide doen onverwachte verbanden ontstaan tussen elementen die schijnbaar erg uiteenlopen. Vaak leiden ze tot enig eureka! gevoel van uitvinding of van ontdekking.

En tenslotte de lach. Graag citeer ik hier een gedicht van Bert Schierbeek

Lachen

maar we zouden niet vergeten dat
we hebben gelachen, gelachen hebben
we veel en dat zal ik niet vergeten
want we hebben gelachen en veel hé?
en dat zullen we nooit vergeten om-
dat we zoveel gelachen hebben en dat
niet vergeten gvd wat hebben we gelachen
en niet en nooit vergeten dat we zo
hebben gelachen omdat we samen waren
en zoveel gelachen hebben dat we
het nooit zullen vergeten.